

Nr 81.

Av herr **Hallén m. fl.**, om befrielse för rektorn Anna Sörensen från viss återbetalningsskyldighet.

Den 28 eller 29 november 1923 bortstals ur kassaskåpet i rektorsexpeditionen vid folkskoleseminariet i Stockholm ett seminariets kassa tillhörande belopp stort kronor 14,153.61. Stölden anmäldes omedelbart till vederbörande polismyndighet, som igångsatte undersökning, vilken emellertid förblivit resultatlös.

Av polisrapporten framgår, att seminariets rektor, Anna Sörensen, den 28 november lyfte det avlöningsbelopp, kronor 15,314.54, som skulle utbetalas den 30 november och 1 december. Anledningen till att beloppet uttogs den 28 var att rektor visste sig den 29 och 30 november komma att bli så upptagen av egna lektioner och åhörande av provkandidaters lektioner, att hon icke skulle hinna ombesörja fördelning och utbetalning av avlöningarna till de olika befattningshavarna. Vaktmästaren avhämtade penningarna omkring kl. 12, varefter rektor uppdelade pengarna i olika kuvert för de olika befattningshavarna, insatte kassaskrinet samt kuverten med avlöningsmedlen i ett fack i kassaskåpet. Detta fack låstes, dess nyckel nedlades i en låda inuti kassaskåpet, som därefter låstes. Härunder var rektor ensam på expeditionen. En stund därefter lämnade rektor expeditionen, medtagande sin nyckelknippa, på vilken kassaskåpsnyckeln var fästad. Denna nyckelknippa, som under eftermiddagens lopp användes då rektor i och för avhållande av kollegium åter infann sig på seminariet, var i rektors besittning, när hon påföljande den 29 november något före kl. 8 f. m. vid öppnande av kassaskåpet märkte, att kassaskåpsdörren väl var tillstängd men ej låst, nyckeln till det inre facket borta, detta fack öppet, kassaskrinet och penningekuverten borta med undantag av ett kuvert, innehållande 707 kronor. Nyckelknippan har under denna tid ej kunnat råka i någon obehörigs hand.

När polisutredningen syntes bli resultatlös, ingav rektor Sörensen den 11 januari 1924 en underdånig hemställan till konungen, att den genom stölden uppkomna bristen måtte ersättas av allmänna medel.

Över denna ansökan hava skolöverstyrelsen, överståthållareämbetet, statskontoret, Stockholms stads konsistorium, justitiekanslern och riksräkenskapsverket avgivit yttranden, varjämte tredje polisintendenten i Stockholm Hallgren, som lett polisundersökningen, på begäran av skolöverstyrelsen yttrat sig i ärendet. Genom beslut den 16 dennes har Kungl. Maj:t förklarar, att Kungl. Maj:t finner ifrågavarande ansökning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Av nämnda myndigheter, som yttrat sig över ansökan har *skolöverstyrelsen* föreslagit, att åtgärder måtte av Kungl. Maj:t vidtagas för att bereda gottgörelse för de tillgripna medlen. Såsom motivering härför anföres följande: »Rent principiellt synes det Överstyrelsen vara med billighet och rättvisa överensstämmande, att då staten tillhöriga penningemedel, vilka förvaras under anlitande av de säkerhetsåtgärder, som från det allmännas sida ställts till förfogande, bliva föremål för tillgrepp, vederbörande räkenskapsförare hålles skadeslös för därigenom liden förlust, under förutsättning att stölden icke möjliggjorts eller underlättats genom försummelse eller vårdslöshet från räkenskapsförarens sida. I här förevarande fall synes det Överstyrelsen utrett, att giltig anledning förelagat för rektor Sörensen att vid den tidpunkt som skett från Riksbanken uttaga de sedermera vid stölden tillgripna medlen ävensom på grund av vad polisintendenten Hallgren vitsordat att desamma förvarats under utnyttjande av de säkerhetsåtgärder, som stått till buds, och att sålunda rektor Sörensen icke kan sägas 'vid penningarnas omhänderhavande hava brustit i omsorgen för deras behöriga vårdande'.»

Överståthållareämbetet anför, att »enär vid den polisundersökning, som i ärendet åberopats, icke framkommit någon omständighet till stöd för antagandet att rektor Sörensen gjort sig skyldig till försummelse i vårdandet av ifrågakvarande penningemedel, Överståthållareämbetet i likhet med förut i ärendet hörda myndigheter tillstyrker bifall till hennes i ärendet gjorda framställning.»

Jämväl Stockholms stads konsistorium och statskontoret tillstyrka bifall till ansökningen.

Statskontoret yttrar: »Ehuru det ej blivit fullt ådagalagt, att sökanden med nyckeln låst kassaskåpsdörren, synes dock billighetskäl tala för att sökanden må av statsmedel erhålla ersättning för den brist, som genom stölden uppstått i folkskoleseminariets kassa. Vid verkställd inventering har denna brist befunnits utgöra Kronor 14,153.61.

Justitiekanslern anser sig däremot icke kunna tillstyrka bifall, enär ämbetet anser, att »vad i remitterade fallet förekommit rörande den påstådda stölden närmast föranleder det antagandet, att densamma möjliggjorts därigenom att sökanden glömt låsa kassaskåpsdörren.»

Riksräkenskapsverket, som erhållit ärendet till sig remitterat för att yttra sig angående beloppet av kassabristen, har avgivit ett utlåtande, vari till en början redogöres för vid seminariet verkställda inventeringar och frågan om kassaförvaltares principiella ansvar för omhänderhavda medel. Till slut yttrar verket: »Under den av justitiekanslersämbetet antagna förutsättningen att sökanden lämnat kassaskåpsdörren olåst delar riksräkenskapsverket ämbetets uppfattning, att bifall till ansökningen icke kan tillstyrkas, och vill erinra därom, att riksräkenskapsverket redan i sin revisionsberättelse för år 1922 kapitlet »redogörareansvaret» sid. 128 uttalat, 'att det väl knappast torde ifrågasättas annat än att om en kassör vårdslöst lämnat sitt kassaskåp olåst eller förvarar kassan i en skrivbordslåda eller på annat mindre betryggande sätt eller utan kontroll över-

lämnat densamma åt annan person, så blir han därest genom stöld eller annorledes brist uppstår i kassan ersättningskyldig', Riksräkenskapsverket finner dock — såsom redan framhållits — jämväl en annan förutsättning — och sannolikt med lika fog — kunna föreligga, nämligen att nyckeln eller de båda befintliga reservnycklarna till skåpet icke förvarats så att desamma icke kunnat åtkommas av obehörig person. Ämbetsverket har nämligen inhämtat, att reservnycklarna tidigare förvarats inne i skåpet men att det vid de täta rektorsombytena under år 1923 icke någon enda gång konstaterats, att de verkligen funnos där. Nu uppgives visserligen att de återfunnos inne i skåpet omedelbart *efter* tillgreppet. Men detta utgör ju intet bevis för att de också funnos där *före* desamma.

För ärendets avgörande har det givetvis sin stora betydelse att så vitt möjligt utreda, huru detta justitiekanslerns antagande uppkommit. Rektor Sörensen yttrar i sin ansökan om stängningen av kassaskåpet följande: »Att jag låste lådorna kan jag påstå med full visshet, när kassaskåpets dörr icke kan tillskjutas, utan att nycklarna till de inre lådorna äro uttagna. Jag kan icke med alldeles samma säkerhet yttra mig om huruvida jag låste den yttre dörren, då man ju icke kan minnas en rent mekanisk handling, men det förefaller mig psykologiskt orimligt, att jag skulle ha uraktlätit detta, dels därför att jag icke vid något föregående tillfälle lämnat kassaskåpet olåst, dels därför att detta skulle innebära, att jag avbrutit den påbegynta stängningsproceduren utan att på något sätt ha blivit distraherad.» Då hon av förenämnda utlåtanden av justitiekanslern och riksräkenskapsverket ansett erforderligt att närmare ingå härpå, har hon i sina påminnelser över de avgivna yttrandena avgivit följande förklaring: »Beträffande mitt yttrande, att jag icke med alldeles samma säkerhet som i avseende å nycklarna till de inre förvaringsställena kan säga, att jag låst den yttre dörren, då man ju icke kan minnas en rent mekanisk handling, vill jag få anföra följande, då mitt yttrande synes ha blivit missförstått. I en så allvarlig sak som denna förklarar jag icke, att jag vet något, för så vitt jag ej kan med ed bekräfta detsamma. Jag vet, att jag lade in kuverten med avlöningsmedlen och insatte kassaskrinet i det vanliga facket i kassaskåpet. Jag vet likaledes, att jag låste den inre dörren, d. v. s. till facket, när jag ej kan stänga den yttre dörren om den inre nyckeln sitter kvar i sitt lås. Jag vet likaså, att jag stängde kassaskåpsdörren och jag har all anledning att tro, att jag även låste den, då dessa båda handlingar äro led i samma process. Jag håller det för så mycket mera troligt, att jag låste kassaskåpsdörren, som jag uppehöll mig på expeditionen för att mottaga och fördela pengarna och omedelbart som jag inlagt pengarna i kassaskåpet avlägsnade mig från expeditionen medhavande nycklarna. Men jag *vet* det ej, då jag ej har något särskilt stöd i minnet för min handling att vrida om nyckeln i låset. Huru stark anledning jag än har att tro, att jag låst kassaskåpsdörren, kan jag under sådana förhållanden ej säga, att jag vet det. Redan i min underdåniga framställning om bristens ersättande har jag framhållit, att jag aldrig vid något föregående tillfälle lämnat kassaskåpet olåst. Justitiekanslersämbetet antager ävenle-

des, att den påstådda stölden skulle hava möjliggjorts genom att jag glömt låsa kassaskåpsdörren, varför ämbetet för sin del icke kan tillstyrka bifall till ansökningen. Beträffande ämbetets antagande, att jag skulle hava glömt låsa kassaskåpsdörren får jag åberopa vad jag ovan anförde. För ett sådant antagande finnes intet stöd i handlingarna. Såsom sammanfattning anför riksräkenskapsverket, att under förutsättning att kassaskåpsdörren lämnats olåst eller att kassaskåpsnyckeln eller de båda befintliga reservnycklarna till skåpet förvarats så att desamma kunnat åtkommas av obehörig person, riksräkenskapsverket icke kan tillstyrka bifall till min ansökning. Som jag ovan framhållit, finnes intet stöd för den förstnämnda förutsättningen; detsamma är förhållandet beträffande den sist anförda. Jag anser det omöjligt att någon kunnat komma i besittning av min kassaskåpsnyckel. Ifråga om reservnycklarna funnos vid mitt tillträde till rektorsämbetet två reservnycklar till kassaskåpet och de hava, såvitt jag vet, sedermera legat i samma låda inuti kassaskåpet, där de funnos vid inventeringen efter stölden. Jag *vet* visserligen icke om de funnits där oavbrutet, då jag icke haft anledning taga dem i bruk, men det finnes intet stöd för ett antagande, att genom någon försummelse från min sida de skulle hava kommit i någon obehörigs hand. Ej heller har jag någon anledning antaga, att någon vikarie i rektorsämbetet skulle hava lämnat kassaskåpet utan tillsyn, så att reservnycklarna någon tid varit försvunna.»

Beträffande behandlingen av liknande fall må anföras, att genom beslut den 26 juli 1918 Kungl. Maj:t beviljat ersättning av statsmedel för en genom stöld vid högre allmänna läroverket i Västerås uppkommen förlust. Polismyndigheterna lyckades i detta fall utreda stölden.

År 1914 ingav rektor O. Örtenblad underdånig ansökan om befrielse från ersättningsskyldighet för vissa genom stöld bortkomna medel. Statskontoret och jämväl justitiekanslersämbetet förordade ersättning i viss mån. Kungl. Maj:t ansåg sig icke kunna bifalla ansökningen, såsom uppgivits enär nycklarna till det kassaskåp, varur stölden förövades, skola hava förvarats i ett bord i rektorsexpeditionen.

Intet av dessa fall är prejudicierande för det förevarande. Vid jämförelse med det förstnämnda föreligger den olikheten, att förövaren av stölden vid seminariet ej kunnat uppdagas. En jämförelse med det sistnämnda visar, att ingen oförsiktighet vid handhavande av kassaskåpsnycklarna kan läggas rektor Sörensen till last.

Beträffande redogörareansvaret anføres i riksräkenskapsverkets mera nämnda utlåtande, att »redogöraren själv bär ansvaret för kassans behöriga förvarande och att endast mycket starka billighetsskäl kunna föranleda lättnader i detta ansvar.»

Det synes, som om i föreliggande fall all billighet talar för att ersättningsskyldighet icke skall drabba den för kassan ansvarige. Statskontoret åberopar ock billighetsskäl såsom grund för sin tillstyrkan av ansökningen. Av den myndighet, överståthållareämbetet i Stockholm, som representerar den närmaste

sakkunskapen, har uttryckligen utsagts, att vid polisundersökningen icke framkommit någon omständighet till stöd för antagandet, att rektor Sörensen gjort sig skyldig till försummelse i vårdandet av ifrågavarande penningmedel, och tredje polisintendenten, som haft undersökningen om hand, betygar, att det icke framkommit någon omständighet, som tyder på att rektor Sörensen lämnat kassaskåpsdörren öppen eller eljest vid penningarnas omhänderhavande brustit i omsorgen för deras behöriga vårdande.

När polismyndigheten icke lyckats få brottslingen fast och såmedelst utreda huru vid stölden tillgått, kan man icke begära, att rektor skall kunna i vidare mån än som skett styrka, att hon icke genom någon sin underlåtenhet möjliggjort stölden. Därtill skulle fordras, att hon haft vittnen till att hon låst kassaskåpsdörren. Lika omöjligt är att bevisa, att kassaskåpsnyckeln icke varit ur rektors omedelbara besittning. Under sådana förhållanden synes all billighet tala för att rektor icke personligen skall drabbas av den genom stölden uppkomna kassabristen.

När Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna förfoga över statsmedel för beredande av ersättning för det stulna beloppet, synes det böra ankomma på riksdagen att bevilja härför erforderliga medel, och hemställer därför,

att riksdagen ville befria rektorn vid folkskollärarseminariet i Stockholm, fröken Anna Sörensen, från återbetalningsskyldighet för det belopp å 14,153.61 kr. som den 28 eller 29 november 1923 bortstals från seminariets rektorsexpedition.

Stockholm den 19 januari 1925.

Harald Hallén.

Adolf Wallerius.

W. Bäckström.